

OD ZRNA DO PLATNA / Jožica Fukaš, učiteljica razrednega pouka in Lidija Navotnik, učiteljica razrednega pouka / OŠ Kuzma

Le predi, dekle, predi,
prav tanko nit naredi,
da se ne bo krotičila
in tud' ne tkalcu trgala
in tud' ne tkalcu trgala,
dr, dr, dr, dr, dr, dr.

Poštena je predica
in stara je pravica,
da tisto dekle kaj velja,
ki krilo s svoje preje ,ma,
ki krilo s svoje preje ,ma,
dr, dr, dr, dr, dr, dr.

Le predi prav vesela,
boš lepe pesmi pela,
kolovrat pojde rad okrog,
bo tekla lepša nit od rok,
bo tekla lepša nit od rok,
dr, dr, dr, dr, dr, dr.

Boš tanko nit storila,
glej, da se ne boš spomnila,
kako življenje rahlo je,
ki kakor nit pretrga se,
ki kakor nit pretrga se,
dr, dr, dr, dr, dr, dr.

Anton Martin Slomšek

NAMEN PROJEKTA – GLOBALNI CILJI

Ko se učimo, se trudimo ohraniti vse, kar je dobrega in vrednega. Trudimo se, da bi oblikovali pravi odnos do preteklosti. Če ne poznaš svoje preteklosti in korenin, torej svojega izvora, le kako naj potem poznaš samega sebe in kako naj ustvarjaš prihodnost?

Projekt nosi v sebi dvojje sporočil; to, da se je vredno potruditi in prispevati k temu, da bogato kulturno izročilo naših prednikov ne bo utonilo v pozabo, ker nas še vedno bogati; in to, da se pred majhnimi ovirami v življenju ne smemo kar predati, ampak nositi v sebi močno voljo svojih prednikov.

V tem hitrem tempu življenja naj čas nikoli ne mineva tako hitro, da si ne bi mogli ali hoteli vzeti trenutka za tiste, ki so ustvarili našo preteklost,

ker potem bo naše življenje vedno bolj prazno in vedno manj srečno. Sreča pa se ne skriva v glasnih prostorih, nabito polnih z ljudmi, ki so na videz vesela prijateljska družčina, pa vendar so si tako daleč, temveč v varnem zavetju družine in prijateljev, kjer so se tudi ohranili in preživeli ljudski običaji. Ali jih še zares poznamo? Ohranimo jih!

ETAPNI CILJI

- Spoznajo zgodovino tkanja in lanu ter opis rastline.
- Predstavitev pridelave lanu na šoli.
- Prikaz postopka trenja, mikanja, predenja in tkanja.
- Spoznajo uporabnost lanu, lanenega semena in lanenega olja.
- Izdelajo praktična darila iz naravnega materiala (glinene vaze z lanom, vrečke z lanenim semenom).
- Naučijo se igrice H. C. Andersena z naslovom LAN.

- Priprava sklepne prireditve s predstavitvijo in pogostitvijo dobrot naših babic.

NAČRT DELA

Priprava zemlje. Na skrbno pripravljeno zemljo na šolskem vrtu smo posejali laneno seme. Posevek smo redno opazovali in ročno odstranjevali plevel zaradi naravovarstvenega vidika.

Za spravilo smo se odločili proti koncu avgusta. Pri spravilu smo se odločili za drugo stopnjo spravila. Stebelce je blede porumenelo in barva glavic se je prelila v svetlokostanjevo barvo. Po mnenju strokovnjakov daje tak lan 25% več preje in je zelo močna. Dobili pa smo tudi precej semena, ki smo ga pustili nekaj časa zoreti na izruvanem lanu. Lan smo ruvali tudi ročno. Pustili smo ga v šopih in izločali plevel ter kriva stebelca. Šope iz 30 do 50

stebelc smo zlagali v vrsto. Ko so rastlinice nekoliko ovenele, smo zvezali več pesti z dolgim lanom v ruvače in jih zložili ob steno šole. Pustili smo jih sušiti tri tedne. Nato smo se lotili smukanja. Glavice lanu smo smukali na smukalniku. Pred smukanjem smo snope razvezali in stebelca lepo poravnali z udarjanjem ob tla. Otepanje z lesenimi bati je bilo zelo zanimivo. Slamo smo razgrnili po tleh v rahlo, 7 cm debelo plast in nato smo tolkli po glavicah, da so odpadle. Seme smo še dodatno očistili. Nato je sledilo godenje lanu. Najpreprostejše je godenje na rosišču, za katero smo se tudi mi odločili. Lan smo v tanki plasti razprostrli na pokošeni travi in čakali, da je narava naredila svoje. Nekajkrat smo ga obrnili in orosili. Godli smo ga tri tedne. Postal je pepelnato sive barve. Ob suhem vremenu smo ga pobrali in ga zvezali v snope, kjer je čakal na podstrešju na TRENJE, MIKANJE, PREDENJE in TKANJE.

Med tem smo pripravili še darilca za obiskovalce in točke za sklepno prireditvev (glinene vaze, vrečke z lanenim semenom, knjižica o lanu, člani dramskega krožka so pripravili igrice).

OD ZRNA DO PLATNA

Ko se učimo, se trudimo ohraniti vse, kar je dobrega in vrednega. Trudimo se, da bi oblikovali pravi odnos do preteklosti. Če ne poznaš svoje preteklosti in korenin, torej svojega izvora, le kako naj potem poznaš samega sebe in kako naj ustvarjaš prihodnost?

Projekt nosi v sebi dvojno sporočilo; to, da se je vredno potruditi in prispevati k temu, da bogato kulturno izročilo naših prednikov ne bo utonilo v pozabo, ker nas še vedno bogati; in to, da se pred majhnimi ovirami v življenju ne smemo kar predati, ampak nositi v sebi močno voljo svojih prednikov.

LAN

Saj človek ne more verjeti, da so te bilke, ki so povite v snope, lahko pozneje mehko blago, v katero so zaviti zvitki, iz katerega se da narediti srajce, hlače, rjuhe in še sto uporabnih stvari. Dolga

je pot od semena do srajce in tudi zelo težka. Poznati jo moraš in imeti veliko orodja in potrpljenja. Midve ga še imava. O, pa tudi nekateri na OŠ Kuzma prav tako.

PRIPRAVA ZEMLJE ZA SEJANJE

Šolski vrt smo preorali, pobranali, pobrali debelejšje kamne in z grabljami poravnali zemljo.

Odločili smo se za setev jarega lanu, ki smo ga posejali v začetku aprila – stoti dan od novega leta.

S črtalom smo vrisali veliko srce, kamor smo skrbno posejali lanena semena. Zagrebli smo jih z grabljami in čakali na prve poganjke.

Ko smo opazili plevel med rastlinami, smo ga odstranili ročno zaradi naravovarstvenega vidika. Grede smo skrbno zalivali.

Modra barva lanu je privabila marsikateri pogled.

SPRAVILO LANU

Za spravilo lanu smo se odločili v mesecu avgustu. To je bila druga stopnja. Stebelce je blede porumenelo in se je barva glavic prelila v svetlokoštanjevo.

Lan smo pulili ročno v šopih, kjer smo izločili plevel in kriva stebelca. Šope iz 30 do 50 stebelc smo zlagali v šope. Ko so rastline nekoliko ovenele, smo jih dali v snope in jih zvezali.

Snope smo zložili in jih pustili tri tedne, da so se sušili.

Malo rastlin je tako učinkovito uporabljenih kot lan – semena zagotavljajo olje za barve, kozmetiko in slovijo po zdravilnih učinkovinah v živilski industriji. Lanena vlakna se uporabljajo v tekstilni industriji. Lan je najbolj znan kot surovina za izredno trpežno tkanino.

OBDELAVA LANU

Glavice lanu smo smukali na lesenem smukalniku ali rihlu. Pred smukanjem smo snope razvezali in stebelca lepo poravnali.

Glavice smo nasuli na laneno platno in jih pokrili. Potrebno je stopicanje po lanenih glavicah, da se odprejo vse bunkice s semeni. Delo poživi pesem, ki nastane ob spretnih prstih mladega harmonikarja.

Seme smo dali v posodo in s pihanjem odstranili še plevel.

Posušeno seme smo dali v darilne vrečke.

Nato smo lan godli. Godimo ga lahko na več načinov. Najpreprostejši način je godenje na rosišču, za ta način smo se tudi odločili.

Lanena stebelca smo v tanki plasti razprostrli na pokošenem travniku in čakali, da je narava naredila svoje. Nekajkrat smo ga obrnili in ga tudi orosili, ker ni bilo zadosti dežja. Godli smo ga tri tedne.

Postal je pepelnato sive barve. Ob suhem vremenu smo ga pobrali in ga zvezali v snope, kjer je čakal na podstrešju.

Tarica z velikim ročem na trlici tolče, da se ločijo oleseneli deli stebel od vlaken. S pomočjo trlic laneno vlakno tremo do prediva. Večkrat, ko ga streš, mehkejša postajajo stebelca.

Lan češejo na česalu, da se kakovostnejša preja oddvoji od manj kakovostne. Kakovostna gre za blago, manj kakovostna pa za vrvi.

KONČNO DO NITI

Sledi postopek predenja. S pomočjo kolovrata naredimo najprej debelejše in nato tanke niti.

Te navijemo na motalo in dobljeno štreto navijemo v klopčič.

KONČNO DO LANENEGA BLAGA

In na koncu pride najlepše. Tkalec začne tkati. Njegove roke potujejo po tkanem platnu, prsti vežejo skupaj niti, pošiljajo lesen gladek čolniček iz enestrani v drugo, zategujejo držalo in milimeter za milimetrom ustvarjajo novo laneno platno.

BLAGODEJNE LASTNOSTI LANENEGA SEMENA

- Preprečuje rakava obolenja.
- Preprečuje srčno-žilne bolezni.
- Krepi zdravje črevesja. Preprečuje zaprtost, vlaži stene in zmanjšuje verjetnost zapeke.
- Krepi imunski sistem in preprečuje vnetje.
- Uravnava krvni sladkor.
- Lahko pomaga pri uravnavanju primerne telesne teže.
- Lanena semena so dobra za zdravo kožo. Redno uživanje še posebej pomaga pri suhi koži, koži, občutljivi na sonce, ali ob pojavljanju ekcemov.
- Maščobe lanu ugodno vplivajo na razvoj možganov, kar je še posebej pomembno v času nosečnosti in v prvih letih otrokovega razvoja.
- Laneno seme pomaga tudi v menopavzi, tako da preprečujejo nastanek vročinskih obilvanj.

KAKO UŽIVATI LANENO SEME

Laneno seme je priporočljivo uživati redno, lahko vsak dan, od eno do dve veliki žlici, ki ju pomešamo z desetkrat toliko vode. 25–30 gramov lanenega semena zmešamo z 250–300 gramov tekočine, lahko z mlekom ali vodo. Laneno seme je odličen in okusen dodatek kosmičem, jogurtu ali kot posip na

kruhu, lahko pa si ga privoščite tudi s sadjem.

Najboljše ga je zaužiti zjutraj. Iz lanenega semena lahko spečete tudi kruh.

V tem hitrem tempu življenja naj čas nikoli ne mineva tako hitro, da si ne bi mogli ali hoteli vzeti trenutka za tiste, ki so ustvarili našo preteklost, ker potem bo naše življenje čedalje bolj prazno in čedalje manj srečno. Sreča pa se ne skriva v glasnih prostorih, nabito polnih z ljudmi, ki so na videz vesela prijateljska družčina, pa vendar so si tako daleč, temveč v varnem zavetju družine in prijateljev, kjer so se tudi ohranili in preživeli ljudski običaji. Ali jih še zares poznamo? Ohranimo jih!

